

Afgørelser – Reg. nr.: 02649.00

Fredningen vedrører: Grærup Langsø

Domme

Taksationskommissionen

Naturklagenævnet

Overfredningsnævnet   11-10-1965

Fredningsnævnet   06-02-1961, 24-02-1961

Kendelser

Deklarationer

OVERFREDNINGSNÆVNET>

11/10.1965

U D S K R I F T

af

OVERFREDNINGSNÆVNETS KENDELSESPROTOKOL.

År 1965, den 11. oktober, afsagde Overfredningsnævnet følgende

k e n d e l s e

i sagen nr. 1455/61 vedrørende fredning af Grærup Længsø og de denne omgivende arealer.

I den af fredningsnævnet for Ribe amtsrådsreds den 6. februar 1961 afsagte kendelse - hvortil knytter sig tillægskendelse, afsagt den 24. februar 1961 - hedder det:

"Ved skrivelse af 23/3 1960 har Danmarks naturfredningsforening rejst sag vedrørende fredning af Grærup Længsø og arealerne deromkring. Området afgrænses nærmere således:

Mod vest af havet, mod nordvest af klitvæsenets plantage, mod nord af vejen fra Børsmose by til Børsmose strand, mod øst af vejen fra Børsmose by til Grærup by, idet dog grænsen mod sydøst går ca. $\frac{1}{2}$ km øst for sidstnævnte vej, og mod syd af vejen fra Grærup by til Grærup strand.

Området består af følgende matrikelnumre:

matr.nr. 2g, 2q, 7d, 7t Grærup, der ejes af Tage Harborg, Grærup pr. Oksbøl,
matr. nr. 2m, 3f, 3g Grærup, der ejes af Hertel Wulff, Charlottenlund,
matr. nr. 2a, 2h Grærup, 16a Børsmose med andel i matr.nr. 14a Grærup, der ejes af Kristen Elung Christensen, Grærup,
matr.nr. 2e, 9e, 10d Grærup, der ejes af Viktor Osvald Mortensen, Grærup,
matr. nr. 6k, 3c, 4g, 2i Grærup + andel i matr. nr. 14a Grærup,

der ejes af Lars Grauengård Bloch, Grærup,
matr.nr. 1m Grærup, der ejes af købmand Rich. A.Hansen og tømrer-
mester Robert Petersen, Odense,
matr.nr. 1h, 1k, 2f, 2p Grærup, 24a, 25b Børsmose, der ejes af
Bakken Lauridsen, Grærup,
matr.nr. 1i, 1n, 1p, 1q Grærup, der ejes af A/S "12 Maj", Odense,
matr.nr. 1l Grærup, der ejes af K.Korsager, Esbjerg, matr.nr. 1o
Grærup, der ejes af N.J.Haustrup, Odense,
matr.nr. 1t Grærup, der ejes af V.Pors Hansen, Esbjerg,
matr.nr. 2s Grærup, der ejes af Hans Viggo Jørgensen, Odense,
matr.nr. 2t Grærup, der ejes af F.O.Hallin, Fruens Bøge,
matr.nr. 2u Grærup, der ejes af Svend Kokspang, Odense,
matr.nr. 5o Grærup, der ejes af Erda Schrøder, Gentofte.
matr.nr. 6c Grærup, der ejes af Niels Chr.Hansen Agersnap, Oksbøl,
matr.nr. 14b, 2o Grærup, 19d Børsmose, der ejes af foreningen
"Grærup Langsø", Esbjerg,
matr.nr. 10l Grærup, der ejes af Niels Knudsen Kristensen,
matr.nr. 6d Grærup, der ejes af Ole B.Clemmensen, Nordby, Fanø,
matr.nr. 11a, 3d, 4f, 7n Grærup, der ejes af Henry Lauridsen,
Grærup,
matr.nr. 5d, 6a Grærup med andel i 14a Grærup, 24c, 25c Børsmose,
der ejes af Kirstine Jensen og Jacob Jensen, Grærup,
matr.nr. 8a, 5c, 5m, 7h, 7k Grærup, der ejes af Jakob H.Jakobsen,
Grærup,
matr.nr. 9a, 10m Grærup, der ejes af Niels Larsen Christensen,
Grærup,
matr.nr. 10a, 3i, 11g, 11h, 21 Børsmose, der ejes af Christen
Madsen, Børsmose,
matr.nr. 8a, 12h, 27a, 9i Børsmose med andel i 19a ibd., der
ejes af Ole Jens Pedersen, Børsmose,

matr. nr. 25a, 9a, 27b Børsmose, der ejes af Carl Nielsen, Børsmose,
matr. nr. 29, 19g Børsmose, der ejes af Svend Lauridsen, Børsmose,
matr. nr. 2a, 28, 17, 18, 19k Børsmose, der ejes af Jens Peder Lehne-
mann, Børsmose,

matr. nr. 3h, 2h, 9e Børsmose, der ejes af Harald Østergaard Olesen,
Børsmose,

matr. nr. 4a, 19h Børsmose, der ejes af Gunnar Madsen, Børsmose,

matr. nr. 6a, 20a, 26a Børsmose, der ejes af Niels Jørgen Pedersen,
Børsmose,

matr. nr. 20b, 26b Børsmose, der ejes af Niels Strandgaard Kyndesen,
Oksbøl,

matr. nr. 19f, 1b Børsmose, der ejes af Svend Ove Madsen, Børsmose,

matr. nr. 2f Børsmose, der ejes af Hans Jensen Christensen, Kærup,
pr. Hyllerslev,

matr. nr. 3o, 10b, 19b, 8d, 2n Børsmose, der tilhører Statens klitvæsen,

matr. nr. 3a Børsmose, der ejes af Margrethe Larsen Kjærgaard, Børsmose,

matr. nr. 4p Børsmose, der ifølge tingbogen ejes af Therkel Hansen,

Hans Th. Hansen, Jens Hansen, Martin Hansen og Søren M. Hansen, men
ifølge oplysninger fra Varde amtstue skulle tilhøre Lars og Jakob
Christiansen, Vejers,

matr. nr. 23 Børsmose, der ejes af Chr. Hansen, Børsmose,

matr. nr. 24b Børsmose, der ejes af Hans Jessen, Børsmose,

matr. nr. 11f Børsmose, der ejes af Niels Andreas Sørensen, Børsmose,

matr. nr. 12d Børsmose, der ifølge tingbogen ejes af Gunnar Knudsen,

Charlottenlund, men ifølge oplysninger fra Varde amtstue

skulle tilhøre fru Marie Knudsen, Charlottenlund,
matr.nr. 22 Børsmose, der ejes af Jacob Jensen Bloch, Vejers,
matr.nr. 4m Børsmose, der ejes af Berg Hansen Jessen, Vrøgum,
matr.nr. 4o Børsmose, der ejes af Max Simonsen, Vrøgum,
matr.nr. 4n Børsmose, der ejes af Veste Helågaard Pedersen, Vejers,
matr.nr. 19e Børsmose, der ejes af Jens Søren Vejlgård, Vejers,
matr.nr. 12a, 2t, 5i, 8h, 15b, 15c, 15d, 15a, 16b, 19i Børsmose,
der tilhører Lydik Andreas Lehnemann, Børsmose.

Danmarks Naturfredningsforening, der til støtte for
en fredning af området har fremhævet landskabelige, rekreative,
undervisningsmæssige og naturvidenskabelige grunde, anfører nær-
mere, at området fremtræder som et stort næsten ubebygget stykke
klitnatur af stor landskabelig skønhed. Den ældste geologiske
dannelse, som træder frem inden for området, er ^{morænesand og} moræneler, som
findes i den i landskabet meget fremtrædende skrænt ved vejen
mellem Børsmose og Grærup.

Skrænten er fremkommet, da havet ved landsenkningen,
som fulgte efter fastlandstiden, i stenalderen trængte frem til
denne linie.

Filsø var da en bugt eller strandsø og ved Grærup
bøjede kystlinien mod øst, man står således på dette sted over
for stenalderens Blåvandshuk. Landsenkningen efterfulgtes sene-
re af en landhævning.

Derved blev Filsø-Langesø-lavningen omdannet til en
stor ferskvandssø som således en tid også dækkede den lave stræk-
ning, der forbinder de to søer i dag. Siden er vandstanden i
Langsøen blevet mindre og mindre, idet de store mosestrækninger
blev dannet. I forrige århundrede er vandstanden yderligere
blevet sænket noget ad kunstig vej.

Området har en meget righoldig fuglefauna, og Langsøen

er en vigtig rasteplass for trækfugle.

På området findes et typisk snit gennem de forskellige typer for klitvegetation. Selve Langsøen er en karakteristisk næringsfattig sø, en søtype, som tidligere ikke var ualmindelig i vest- og midtjylland, men som i dag er meget sjælden at finde.

Både søen og området der omkring har en meget righoldig flora.

Danmarks Naturfredningsforening har foreslået følgende fredningsbestemmelser:

1. Al bebyggelse, opstilling af boder, master og skæmmende indretninger af enhver art er ikke tilladt, undtagen er dog bygning o.l., som tjener til områdets landbrugsmæssige udnyttelse. Eksisterende sommerhuse må vedligeholdes, men ikke udvides og kun fornyes efter godkendelse af fredningsnævnet.
2. Campering skal ikke være tilladt.
3. Beplantning skal ikke være tilladt.
4. Hede-, klit- og mosearealer, som ikke er opdyrkede i dag, må fortsat ikke opdyrkes. Afgræsning skal dog være tilladt som hidtil over hele arealet.
5. Opfyldning og afgravning må ikke finde sted, undtagen er dog tørveskæring (klyne) til brug for ejeren og dennes husstand.
6. Dræning og afvanding må ikke finde sted, det skal dog fortsat være tilladt at oprense og vedligeholde eksisterende grøfter, som dog ikke må uddybes.
7. Sænkning af vandstanden og al forurening af Langsøen må ikke finde sted.

Sagen har været forelagt ejerne af og andre berettigede i de af fredningssagen berørte ejendomme ved et møde afholdt den 30. maj 1960.

Naturfredningsforeningen gjorde under dette møde opmærk-

som på, at foreningen ikke strengt fastholder fredningen af arealet et stykke øst for skrænten ved Grærup-Børsmosevejen, det vil sige det meste af parcellerne matr.nr. 2a, 2i, 6k, 6a, Grærup.

Naturfredningsforeningen frafaldt endvidere punkt 6 i de af foreningen foreslåede fredningsbestemmelser (forbud mod dræning og afvanding) under forudsætning af, at vandstanden i Langsøen ikke sænkes.

Nævnet gav herefter på nævnte møde tilladelse til, at et allerede planlagt afvandingsarbejde i området kunne påbegyndes.

Følgende lodsejere har protesteret mod fredningen af området og krævet erstatning, såfremt fredningen gennemføres:

ejeren af matr.nr. 2g, 2q, 7d, 7t Grærup, Tage Harborg, der har krævet erstatning for 30 ha á 1,50 kr. pr. m² = 450.000 kr.

Nævnte Tage Harborg har desuden påstået sig berettiget til fortsat at benytte en del af matr.nr. 7d Grærup som oplagsplads for strandingsgods,

ejeren af matr.nr. 2m, 3f og 3g Grærup, Hertel Wulff, der kun har taget forbehold om at fremsætte et erstatningskrav,

ejeren af matr.nr. 2e, 9e, 10d Grærup, Viktor Osvald Mortensen, der har krævet erstatning for 2 ha markareal á 2.000 kr. 3 ha areal

egnet til byggegrunde á 10.000 kr. = 34.000 kr. Derhos har han påstået sig tilkendt erstatning i henhold til naturfredningslovens § 22, såfremt fredningen ikke gennemføres. Dette krav opgøres til 5% af 34.000 kr. fra 1/4 1960 til arealerne frigives,

ejeren af matr.nr. 3c, 4g, 2i, 6k Grærup og andel i 14a ibd., Lars Grauengaard Bloch, der har krævet erstatning for 8 ha markareal á 2.000 kr. og 10 ha areal egnet til byggegrunde á 10.000 kr. ialt 116.000 kr. Derhos har han påstået sig tilkendt erstatning i hen-

hold til naturfredningslovens § 22, såfremt fredningen ikke gennemføres. Dette krav opgøres til 5% af 116.000 kr. fra 1/4 1960 til

arealerne frigives,

ejeren af matr.nr. 1h, 1k, 2f, 2p Grærup, 24a, 25b Børsmose,

Bakken Lauridsen, der har krævet 4.800 kr. i erstatning,

ejeren af matr.nr. 1o Grærup, direktør N.J. Haustrup, Odense, der har krævet erstatning for 5730 m² á 2,50 kr. ialt 14.325 kr.,

ejeren af matr.nr. 2s Grærup, Hans Viggo Jørgensen, Odense, der har krævet erstatning 5.000 kr. pr. ha,

ejeren af matr.nr. 2t Grærup, F.O.Hallin, Fruens Bøge, der har krævet 5.000 kr. pr. ha i erstatning,

ejeren af matr.nr. 2u Grærup, Svend Kokspang, Odense, der har krævet i erstatning 5.000 kr. pr. ha. Derhos har han påstået sig berettiget til at anlægge en vej langs den vestlige bred af Langsøen ind over matr.nr. 2u, idet han vil føre vejen gennem en allerede eksisterende udgravning,

ejeren af matr.nr. 6d Grærup, Ole B.Clemmensen, Fanø, der har krævet erstatning for 2,25 ha . markareal á 2.000 kr. og 0,25 ha byggegrundsareal á 10.000 kr., ialt 7.000 kr., derhos har han påstået sig tilkendt erstatning i henhold til naturfredningslovens § 22, såfremt fredningen ikke gennemføres.

Dette krav opgøres til 5% af 7.000 kr. fra 1/4 1960, til arealerne frigives,

ejeren af matr.nr. 11a, 3d, 4f, 7n Grærup, Henry Lauridsen, der har krævet erstatning for 8 ha markareal á 2.000 kr. og 3 ha areal egnet til byggegrunde á 10.000 kr., ialt 46.000 kr., derhos har han påstået sig tilkendt erstatning i henhold til naturfredningslovens § 22, såfremt fredningen ikke gennemføres. Dette krav opgøres til 5% af 46.000 kr. ^{fra} 1/4 1960 til arealerne frigives,

ejeren af matr.nr. 5d, 6a med andel i 14a Grærup og 24c, 25c Børsmose, Kirstine Jensen og Jacob Jensen, Grærup, der har krævet erstatning for 0,5 ha markareal á 2.000 kr. og 16,5 ha areal egnet

til byggegrunde á 10.000 kr., ialt 166.000 kr. derhos har de påstået sig tilkendt erstatning i henhold til naturfredningslovens § 22, såfremt fredningen ikke gennemføres. Dette krav opgøres til 5% af 166.000 kr. fra 1/4 1960, til arealerne frigives,

ejeren af matr.nr. 8a, 5c, 5m, 7h, 7k Grærup, Jakob H. Jacobsen, Grærup, der har krævet erstatning for 8 ha markareal á 2.000 kr., 3 ha areal egnet til byggegrunde á 10.000 kr., ialt 46.000 kr., hvorhos han har påstået sig tilkendt erstatning i henhold til naturfredningslovens § 22, såfremt fredningen ikke gennemføres.

Dette krav opgøres til 5% af 46.000 kr. fra 1/4 1960, til arealerne frigives,

ejeren af matr.nr. 9a, 10m Grærup, Niels Larsen Christensen, Grærup pr. Oksbøl, der har krævet erstatning for 6 ha markareal á 2.000 kr. og 0,25 ha areal egnet til byggegrunde á 10.000 kr., ialt 14.500 kr., hvorhos han har påstået sig tilkendt erstatning i henhold til naturfredningslovens § 22, såfremt fredningen ikke gennemføres.

Dette krav ansættes til 5% af 14.500 kr. fra 1/4 1960, til arealerne frigives,

ejeren af matr.nr. 10a, 3i, 11g, 11h, 21 Børsmose Chresten Madsen, Børsmose, der har krævet erstatning for 39 ha markareal á 2.000 kr., 4 ha areal egnet til byggegrunde á 10.000 kr., 3 ha areal med lerunderlag á 20.000 kr. og 4 ha skovareal á 4.000 kr., ialt 214.000 kr., hvorhos han har påstået sig tilkendt erstatning i henhold til naturfredningslovens § 22, såfremt fredningen ikke gennemføres, hvilket krav opgøres til 5% af 214.000 kr. ^{fra} 1/4 1960, til arealerne frigives,

ejeren af matr.nr. 8a, 12h, 27a, 9i Børsmose med andel for matr.nr. 8a i 19a, strandfoged Ole Jens Pedersen, Børsmose, der har krævet erstatning for 11 ha markareal á 2.000 kr., ialt 22.000 kr., hvorhos han har påstået sig tilkendt erstatning i henhold til naturfred-

ningslovens § 22, såfremt fredningen ikke gennemføres, hvilket krav opgøres til 5% af 22.000 kr. fra 1/4 1960, til arealerne frigives,

ejeren af matr.nr. 25a, 9a, 27b Børsmose, Karl Nielsen, Børsmose, der har krævet erstatning for 6 ha markareal á 2.000 kr. ialt 12.000 kr., hvorhos han har påstået sig tilkendt erstatning i henhold til naturfredningslovens § 22, såfremt fredningen ikke gennemføres, hvilket krav opgøres til 5% af 12.000 kr. fra 1/4 1960, til arealerne frigives,

ejeren af matr.nr. 29 og 19g Børsmose, Svend Lauridsen, Børsmose, der har krævet erstatning for 1,5 ha markareal á 2.000 kr. 0,5 ha areal egnet til byggegrunde á 10.000 kr., 3,5 ha moseareal á 5.000 kr., ialt 25.500 kr., hvorhos han har påstået sig tilkendt erstatning i henhold til naturfredningslovens § 22, såfremt fredningen ikke gennemføres, hvilket krav opgøres til 5% af 25.500 kr. fra 1/4 1960, til arealerne frigives,

ejeren af matr.nr. 2a, 28,17, 18, 19k Børsmose, Jens Peder Lehmann, der har krævet erstatning for 8 ha markareal á 2.000 kr., 7 ha areal egnet til byggegrunde á 10.000 kr., ialt 86.000 kr., hvorhos han har påstået sig tilkendt erstatning i henhold til naturfredningslovens § 22, såfremt fredningen ikke gennemføres, hvilket krav opgøres til 5% af 86.000 kr. ^{fra} 1/4 1960, til arealerne frigives,

ejeren af matr.nr. 3h, 2h, 9e Børsmose, Harald Østergaard Olsen, Børsmose, der har krævet erstatning for 10 ha markareal á 2.000 kr., 3 ha areal egnet til byggegrunde á 10.000 kr., ialt 50.000 kr., hvorhos han har påstået sig tilkendt erstatning i henhold til naturfredningslovens § 22, såfremt fredningen ikke gennemføres, hvilket krav opgøres til 5% af 50.000 kr. fra 1/4 1960, til arealerne frigives,

ejeren af matr.nr. 4a, 19h Børsmose, Gunnar Madsen, Børsmose, der har krævet erstatning for 2 ha markareal á 2.000 kr. ialt 4.000 kr., hvorhos han har påstået sig tilkendt erstatning i henhold til naturfredningslovens § 22, såfremt fredningen ikke gennemføres, hvilket krav opgøres til 5% af 4.000 kr. fra 1/4 1960, til arealerne frigives, ejeren af matr.nr. 6a, 20a, 26a Børsmose, Niels Jørgen Pedersen, Børsmose, der har krævet erstatning for 8 ha markareal á 2.000 kr., 1 ha areal egnet til byggegrunde á 10.000 kr. 1 ha moseareal á 5.000 kr., ialt 31.000 kr., hvorhos han har påstået sig tilkendt erstatning i henhold til naturfredningslovens § 22, såfremt fredningen ikke gennemføres, hvilket krav opgøres til 5% af 31.000 kr. fra 1/4 1960, til arealerne frigives, ejeren af matr.nr. 20b, 26b Børsmose, Niels Strandgaard Kyndesen, Oksbøl, der har krævet erstatning for 1,5 ha markareal á 2.000 kr., 0,25 ha areal egnet til byggegrunde á 10.000 kr., ialt 5.500 kr., hvorhos han har påstået sig tilkendt erstatning i henhold til naturfredningslovens § 22, såfremt fredningen ikke gennemføres, hvilket krav opgøres til 5% af 5.500 kr. fra 1/4 1960 til arealerne frigives, ejeren af matr.nr. 19f, 1b Børsmose, Svend Ove Madsen, Børsmose, der har krævet erstatning for 2 ha markareal á 2.000 kr., 5 ha areal egnet til byggegrunde á 10.000 kr. og 1 ha moseareal á 5.000 kr., ialt 59.000 kr. hvorhos han har påstået sig tilkendt erstatning i henhold til naturfredningslovens § 22, såfremt fredningen ikke gennemføres, hvilket krav opgøres til 5% af 59.000 kr. fra 1/4 1960, til arealerne frigives, ejeren af matr.nr. 2f Børsmose, Hans Jensen Christensen, Kærup pr. Hyllerslev, der har krævet erstatning for 0,75 ha markareal á 2.000 kr., 0,75 ha areal egnet til byggegrunde á 10.000 kr., ialt 9.000 kr., hvorhos han har påstået sig tilkendt erstatning i henhold til naturfredningslovens § 22, såfremt fredningen ikke gennemføres,

hvilket krav opgøres til 5% af 9.000 kr. fra 1/4 1960, til arealerne frigives,

ejeren af matr.nr. 3a Børsmose, Margrethe Larsen Kjærgaard, Børsmose, der har krævet erstatning for 0,5 ha areal egnet til byggegrunde á 1 kr. pr. m², 3½ ha ægerjord á 2.000 kr. pr. ha, ialt 13.000 kr.,

ejeren af matr.nr. 23 Børsmose, Christian Hansen, Børsmose, der har krævet erstatning for 3 ha moseareal á 5.000 kr., ialt 15.000 kr., hvorhos han har påstået sig tilkendt erstatning i henhold til naturfredningslovens § 22, såfremt fredningen ikke gennemføres, hvilket krav opgøres til 5% af 15.000 kr. ^{fra} 1/4 1960, til arealerne frigives,

ejeren af matr.nr. 11f Børsmose, Niels Andreas Sørensen, Børsmose, der har krævet erstatning for 8 ha markareal á 2.000 kr., 3 ha areal egnet til byggegrunde á 10.000 kr., ialt 46.000 kr., hvorhos han har påstået sig tilkendt erstatning i henhold til naturfredningslovens § 22, såfremt fredningen ikke gennemføres, hvilket krav opgøres til 5% af 46.000 kr. fra 1/4 1960, til arealerne frigives,

ejeren af matr.nr. 4m Børsmose, Berg Hansen Jessen, Vrøgum, der har krævet erstatning 5.000 kr. pr. ha,

ejeren af matr.nr. 4o Børsmose, Max Simonsen, Vrøgum, der har krævet i erstatning 760 kr.,

ejeren af matr.nr. 19e Børsmose, Jens Søren Vejlgård, Vejrs, der har krævet erstatning for 2,5 ha markareal á 2.000 kr., ialt 5.000 kr., hvorhos han har påstået sig tilkendt erstatning i henhold til naturfredningslovens § 22, såfremt fredningen ikke gennemføres, hvilket krav opgøres til 5% af 5.000 kr. ^{fra} 1/4 1960, til arealerne frigives,

ejeren af matr.nr. 12a, 2t, 5i, 8h, 15b, 15c, 15d, 15a, 16b, 19i Børsmose, Lydik Andreas Lehnemann, der har krævet erstatning for 10 ha markareal á 2.000 kr., 10 ha areal egnet til byggegrunde á 10.000 kr., ialt 120.000 kr., hvorhos han har påstået sig tilkendt erstatning i henhold til naturfredningslovens § 22, såfremt fredningen ikke gennemføres, hvilket krav opgøres til 5% af 120.000 kr. fra 1/4 1960, til arealerne frigives,

ejeren af matr.nr. li, ln, lp, lq Grærup A/S "12 maj", Odense, der, såfremt samtlige de aktieselskabet tilhørende parceller fredes, kræver en erstatning på 10.000 kr. pr. ha, ialt 1.621.760 kr. - Såfremt fredningen indskrænkes til et mindre areal, nemlig arealet fra den langs Langsøens vestlige bred førende vej ind til en linie 250 m fra nævnte vej, forlanges 2.000 kr. pr. ha for det angivne mindre areal.

I tilfælde af at kun det nævnte mindre areal fredes, påstår aktieselskabet sig berettiget at føre 2 adgangsveje fra vejen langs søens vestlige bred ind over det fredede område. De to veje vil blive placeret henholdsvis ca. 75 m syd for nordskellet af de aktieselskabet tilhørende jorder og ca. 75 m nord for sydskellet for samme jorder.

For så vidt fredningssagen opgives, påstår aktieselskabet sig tilkendt erstatning i henhold til naturfredningslovens § 22 for den ved fredningssagens rejsning skete forsinkelse af udstykningen af aktieselskabets arealer. Denne erstatning påstås beregnet med renter 5% fra den 1. april 1960.

Aktieselskabet har derhos påstået sig tilkendt sagsomkostninger med 1.500 kr.

Ejerne af Langsøen og parcellerne matr.nr. 14b, 20 Grærup og 19d Børsmose, foreningen "Grærup Langsø", der kræver en er-

statning på 24.000 kr. samt ret til på arealet at opføre 6 jagt-hytter efter nærmere forhandling med fredningsnævnet om hytternes beliggenhed og udseende.

Derhos påstår foreningen sig kendt berettiget til trods fredningen at anvende søen til erhvervsmæssig fiskeri, hvilket bl. a. vil medføre, at søen tømmes hvert tredje år. Foreningen er indforstået med, at tømningen af søen først skal kunne påbegyndes, efter 1. september, og at søen efter tømningen skal opfyldes hurtigst muligt.

Endelig har foreningen protesteret mod, at der føres veje fra den langs Langsøens vestlige bred løbende vej ind over det vest for nævnte vej fredede areal.

Ejeren af matr.nr. 12d Børsmose, Marie Knudsen, har tillige protesteret mod fredningen og principalt påstået sig kendt berettiget til trods fredningen at opføre 2 sommerhuse på arealet efter forhandling med fredningsnævnet om husenes beliggenhed og udseende, subsidiært at nævnet tilskøder hende en anden grund.

Ingen panthavere eller andre berettigede i de af fredningssagen berørte ejendomme har protesteret mod fredningen.

Der har under sagens behandling været ført forhandlinger med hver enkelt lodsejer om erstatningerne, ligesom nævnet har be-sigtiget de i sagen omhandlede arealer.

På grund af områdets landskabelige skønhed og egenart, dets værdi målt ud fra undervisningsmæssige og naturvidenskabelige hensyn, finder nævnet, at Grærup Langsø og arealerne deromkring bør fredes. Fredningen findes imidlertid at burde koncentreres til arealerne direkte omkring Langsøen.

Følgende arealer vil derfor ikke være at frede:

Matr.nr. 3f, 2m, 2s, 2t, 5¹⁰_c, 7 1m, 1q, 1l, lp, ln Grærup, 1lg Børs-

mose. Af matr.nr. 1i, 2u, 3g, 7t, 7d Grærup, vil kun et areal, der ligger indenfor en afstand af 50 m vest for vejen langs Langsøens vestlige bred, være at frede.

Af matr.nr. 1b Børsmose vil kun et areal, der ligger vest for en linie, der løber i fortsættelse af skellet mellem matr.nr. 11h og 11g Børsmose være at frede. Af matr.nr. 2a, 2i, 6k, 6a Grærup vil kun et areal, der ligger inden for en afstand af 50 m fra vejen mellem Børsmose by og Grærup by være at frede.

Fredningen vil herefter omfatte følgende matr.nre:

Matr.nr. 2g, 2q Grærup, et areal af matr.nr. 7t, 7d Grærup, der ligger indenfor en afstand af 50 m fra vejen langs Langsøens vestlige bred, et areal af matr.nr. 3g Grærup, der ligger indenfor en afstand af 50 meter fra vejen langs Langsøens vestlige bred, et areal af matr.nr. 2a Grærup, der ligger indenfor en ^{afstand} af 50 meter fra vejen mellem Børsmose by og Grærup by, matr.nr. 2h Grærup, 16a Børsmose, matr.nr. 2e, 9e, 10d, 3c, 4g Grærup, et areal af matr.nr. 2i og 6k Grærup, der ligger indenfor en afstand af 50 meter fra vejen mellem Børsmose by og Grærup by, matr.nr. 1h, 1k, 2f, 2p Grærup. Matr.nr. 24a, 25b Børsmose, et areal af matr.nr. 1i Grærup, der ligger indenfor en afstand af 50 meter vest for vejen langs Langsøens vestlige bred, matr.nr. 1t Grærup, et areal af matr.nr. 2u Grærup, der ligger indenfor en afstand af 50 meter fra vejen langs Langsøens vestlige bred, matr.nr. 6c, 14a, 14b, 2o Grærup, matr.nr. 19d Børsmose, matr.nr. 10l, 6d, 11a, 3d, 4f, 7n, 5d Grærup, et areal af matr.nr. 6a Grærup, der ligger indenfor en afstand af 50 meter fra vejen mellem Børsmose by og Grærup by, matr.nr. 24c, 25c Børsmose, matr.nr. 8a, 5c, 5m, 7h, 7k, 9a, 10m Grærup, 10a, 3i, 11h, 2l Børsmose, matr.nr. 8a, 12h, 27a, 19a, 9i, 25a, 9a, 27b, 29, 19g, 2a, 28, 17, 18, 19k, 3h, 2h, 9e, 4a, 19h, 6a, 20a, 26a, 20b, 26b, 19f Børsmose, samt et areal af matr.nr. 1b

Børsmose, der ligger vest for en linie, der løber i fortsættelse af skellet mellem matr.nr. 11 h og 11 g Børsmose, - matr.nr. 2f, 10b, 19b, 8d, 2n, 3o, 3a, 4p, 23, 24b, 11 f, 12d, 22, 4m, 4 o, 4n, 19e, 12a, 2t, 5i, 8h, 15b, 15c, 15d, 15a, 16b, 19i Børsmose.

For de af fredningen omfattede arealer findes følgende fredningsbestemmelser at skulle gælde:

1. Al bebyggelse, opstilling af boder, master og skæmmende indretninger af enhver art er ikke tilladt. Eksisterende sommerhuse må vedligeholdes, men ikke udvides og kun fornyes efter godkendelse af fredningsnævnet. Dog skal det være tilladt på matr.nr. 12d Børsmose at opføre 2 sommerhuse, og på matr.nr. 14a Grærup at opføre 4 jagthytter efter indhentet godkendelse fra fredningsnævnet af huses beliggenhed og udseende. Det skal endvidere være tilladt at opføre bygninger og lignende, som tjener til områdets landbrugsmæssige udnyttelse efter indhentet godkendelse fra fredningsnævnet.
2. Campering skal ikke være tilladt.
3. Beplantning skal ikke være tilladt. Dog kan der af fredningsnævnet gives tilladelse til læplantning.
4. Hede-klit- og mosearealer, som ikke er opdyrkede nu, må fortsat ikke opdyrkes, dog må de arealer, der ved landvindingssagen er forudsat opdyrket, kunne opdyrkes. Afgræsning skal dog være tilladt som hidtil over hele området.
5. Opfyldning og afgravning må ikke finde sted, undtagen er dog tørveskæring (klyne) til brug for ejeren og dennes husstand.
6. Sænkning af vandstanden og al forurening af Langsøen må ikke finde sted. Dog skal det være tilladt at anvende søen til erhvervsmæssig fiskeri, og som en følge heraf at tømme den hvert tredje år. Tømningen må først påbegyndes efter den 1. september, og søen skal fyldes hurtigst muligt.

Det skal være tilladt på matr.nr. 2u at føre en vej fra vejen langs med Langsøens vestlige bred gennem en allerede eksisterende udgravning på det fredede areal af nævnte matr.nr. Vejen må ikke behandles med asfalt eller lignende.

Nævnet finder ikke, at der bør gives A/S "12 maj" ret til at føre to veje fra vejen langs med Langsøens vestlige bred over det fredede areal af matr.nr. 1i, da de to veje, der er tænkt som adgangsveje for en større sommerhusbebyggelse på det ikke fredede areal af matr.nr. 1i, vil forspilde fredningens formål, og da der er muligheden for at føre adgangsveje til nævnte sommerhusbebyggelse uden om det fredede område. En del af matr.nr. 1i ligger derhos indenfor 300 m fra statsplantagen mod nord.

Ved udregningen af de enkelte lodsejere tilkommende erstatninger er nævnet gået ud fra som hovedprincip at give en erstatning på 400 kr. pr. ha for landbrugsjord og 2.000 kr. pr. ha for jord, der skønnes egnet til byggegrunde.

De enkelte erstatninger vil herefter være at fastsætte således:

Tage Harborg, Grærup, som ejer af matr.nr. 2g, 2q Grærup, den del af matr.nr. 7d, 7t Grærup, der fredes: kr. 1.500

Chresten Elung Christensen, Grærup, som ejer af matr.nr. 2h Grærup, den del af matr.nr. 2a Grærup, der fredes, matr.nr. 16a Børsmose og andel i 14a Grærup: kr. 1.000

Viktor Osvald Mortensen, Grærup, som ejer af matr.nr. 2e, 9e, 10d Grærup: kr. 3.000

Lars Grauengaard Bloch, Grærup, som ejer af matr. nr. 3c, 4g + andel i 14a Grærup, den del af matr.nr. 2i, 6k Grærup, der fredes: kr. 3.000

Bakken Lauridsen, Grærup, som ejer af matr.nr. 1h, 1k, 2f, 2p Grærup, 24a, 25b Børsmose: kr. 2.400

Svend Kokspang, Odense, som ejer af det areal af matr.nr. 2u Grærup, der fredes: kr. 1.000. Om denne erstatning opnåedes der enighed mellem nævnet og ejeren på det den 5. september 1960 afholdte møde.

Niels Christian Hansen, Agersnap, Oksbøl, som ejer af matr.nr. 6c Grærup: kr. 200

Niels Knudsen Kristensen som ejer af matr.nr. 10l Grærup: kr. 200

Ole B.Clemmensen, Fanø, som ejer af matr.nr. 6d Grærup: kr. 1.250

Henry Lauridsen, Grærup, som ejer af matr.nr. 11a, 3d, 4f, 7n Grærup: kr. 6.000

Kirstine Jensen og Jakob Jensen, Grærup, som ejere af matr.nr. 5d + andel i 14a Grærup, det areal af matr.nr.6a Grærup, der fredes, og matr.nr. 24c, 25c Børsmose: kr. 2.500

Jakob H.Jakobsen, Grærup, som ejer af matr.nr. 8a, 5c, 5m, 7h, 7k Grærup: kr. 6.200

Niels Larsen Christensen, Grærup, som ejer af matr.nr. 9a, 10m Grærup: kr. 2.700

Chresten Madsen, Børsmose, som ejer af matr.nr. 10a, 3i, 11h, 21 Børsmose: kr. 20.000

Strandfoged Jens Pedersen, Børsmose, som ejer af matr.nr. 8a, 12h, 27a, 9i Børsmose + andel i 19a Børsmose: kr. 6.000

Karl Nielsen, Børsmose, som ejer af matr.nr. 25a, 9a, 27b Børsmose: kr. 2.400

Svend Lauridsen, Børsmose, som ejer af matr. nr. 29, 19g Børsmose: kr. 2.400

Jens Peder Lehnemann, Børsmose, som ejer af matr.nr. 2a, 28, 17, 18, 19k Børsmose: kr. 6.000

Harald Østergaard Olesen, Børsmose, som ejer af matr.nr.3h, 2h, 9e Børsmose: kr. 7.000

Gunnar Madsen, Børsmose, som ejer af matr.nr. 4a, 19h Børsmose: kr. 800

Niels Jørgen Pedersen, Børsmose, som ejer af matr.nr. 6a, 20a, 26a
Børsmose: kr. 4.600

Niels Strandgaard Kyndesen, Oksbøl, som ejer af matr.nr. 20b, 26b
Børsmose: kr. 700

Svend Ove Madsen, Børsmose, som ejer af matr.nr. 19f samt det areal
af matr.nr. 1b Børsmose, der fredes: kr. 2.400

Hans Jensen Christensen, Kærup pr. Hyllerslev, som ejer af matr.nr.
2f Børsmose: kr. 600

Margrethe Larsen Kjærgaard, Børsmose, som ejer af matr.nr. 3a Børs-
mose: kr. 3.000

Lars og Jakob Christiansen, Vejrs, som ejere af matr.nr. 4p Børs-
mose: kr. 400

Christian Hansen, Børsmose, som ejer af matr.nr. 23 Børsmose:
kr. 1.800

Hans Jessen, Børsmose, som ejer af matr.nr. 24b Børsmose:kr. 800

Niels Andreas Sørensen, Børsmose, som ejer af matr.nr. 11f Børs-
mose: kr. 6.000

Jacob Jensen Bloch, Vejrs, som ejer af matr.nr. 22 Børsmose:
kr. 1.600

Berg Hansen Jessen, Vrøgum, som ejer af matr.nr. 4m Børsmose:kr.200,
hvilken erstatning Berg Hansen Jessen ved skrivelse af 3. oktober
1960 til fredningsnævnet har accepteret.

Max Simonsen, Vrøgum, som ejer af matr.nr. 4o Børsmose: kr. 200

Veste Heldgaard Pedersen, Vejrs, som ejer af matr. nr. 4n Børsmose:
kr. 200

Jens Søren Vejlgaard, Vejrs, som ejer af matr.nr. 19e Børsmose:
kr. 1.000

Lydik Andreas Lehnemann, Børsmose, som ejer af matr.nr. 12a, 2t, 5i,
8h, 15b, 15c, 15d, 15a, 16b, 19i Børsmose: kr. 14.000

Foreningen "Grærup Langsø" som ejer af Langsøen og matr.nr. 14b, 2o
Grærup og 19d Børsmose: kr. 21.000.

Nævnet finder ikke, at der bør gives erstatning til A/S "12.maj", som ejer af det areal af matr.nr. 1i, der fredes, idet værdien af de øvrige aktieselskabet tilhørende arealer skønnes at ville stige ved fredningen.

For så vidt angår de erstatningskrav i henhold til naturfredningslovens § 22, der er fremsat fra enkelte lodsejeres side, findes der ikke at være dokumenteret noget tab forårsaget af nærværende fredningssags rejsning.

Der vil derfor ikke være at tilkende erstatning i henhold til naturfredningslovens § 22.

Der findes intet grundlag for at tilkende A/S "12.maj" omkostninger ved juridisk bistand under nærværende sags behandling."

Konklusionen er sålydende:

"Grærup Langsø og arealerne deromkring, nemlig

Grærup:

matr.nr. 1h, 1k, 1t, 2e, 2f, 2g, 2h, 2o, 2p, 2q, 3c, 3d, 4g, 4f, 5c, 5d, 5m, 6c, 6d, 7h, 7k, 7n, 8a, 9a, 14a, 9e, 10d, 10l, 10m, 11a, 14b, det areal af matr.nr. 2a, 2i, 6a, 6k, der ligger indenfor en afstand af 50 m fra vejen mellem Børsmose by, og Grærup by, samt det areal af matr.nr. 1i, 2u, 3g, 7d, 7t, der ligger indenfor en afstand af 50 m vest for vejen langs Langsøens vestlige bred.

Børsmose:

matr.nr. 2a, 2f, 2h, 2n, 2t, 3a, 3h, 3i, 3o, 4a, 4m, 4n, 4o, 4p, 5i, 6a, 8a, 8d, 8h, 9a, 9e, 9i, 10a, 10b, 11f, 11h, 12a, 12d, 12h, 15a, 15b, 15c, 15d, 16a, 16b, 17, 18, 19a, 19b, 19e, 19f, 19g, 19h, 19i, 19k, 19d, 20a, 20b, 21, 22, 23, 24a, 24b, 24c, 25a, 25b, 25c, 26a, 26b, 27a, 27b, 28, 29, samt et areal af 1b, der ligger vest for en linie, der løber i fortsættelse af skellet mellem matr.nr. 11h og 11g Børsmose, fredes.

Med hensyn til fredningsbestemmelser for området og erstatninger i anledning af fredningen vil der være at forholde som ovenfor anført.

Erstatningerne vil være at udrede af Statskassen med $\frac{3}{4}$ og Ribe amtsfond med $\frac{1}{4}$.

Erstatningen til ejerne af matr. nr. 4p Børsmose, Lars og Jakob Christiansen udbetales, når disse overfor fredningsnævnet har dokumenteret at have tinglyst adkomst på ejendommen."

I tillægskendelsen hedder det:

" I stedet for matr. nr. 30 Børsmose, Aal sogn, tilhørende Statens klitvæsen, vil matr. nr. 30 Børsmose, Aal sogn, tilhørende Hans Jessen, Børsmose, være at frede. Parcellen matr. nr. 30 Børsmose har ca. 5 ha. landbrugsjord. Hans Jessen har ved skrivelse af 6.februar 1961 til fredningsnævnet forlangt en erstatning på 2.200 kr., hvilken erstatning nævnet finder, der bør gives ham. For arealet skal de i kendelsen af 6.februar 1961 anførte fredningsbestemmelser gælde."

Kendelsen er forelagt Overfredningsnævnet i henhold til naturfredningslovens § 19, stk. 3, og er desuden indanket af Danmarks Naturfredningsforening, af A/S "12.maj" som ejer af matr. nr. 11 Grærup, og af 24 af de øvrige 40 lodsejere. Endvidere har Ribe amtsråd anmodet om, at Overfredningsnævnet i henhold til naturfredningslovens § 17, stk. 2, vil nedsætte amtsfondens andel i fredningserstatningen til $\frac{1}{10}$.

Overfredningsnævnet har den 1.juli 1961 besigtiget arealerne og har herunder forhandlet med de ankende og disses repræsentanter

samt med repræsentanter for Naturfredningsrådet og Det danske Hede-selskab.

Under sagens videre behandling har Overfredningsnævnet yderligere forhandlet med Foreningen "Grærup Langsø", fru Ellen Pors Hansen som ejer af matr. nr. 1t Grærup, A/S "12.maj" samt med forsvarsministeriet i anledning af beslutningen om et militært øvelsesområde, der vil berøre de fredningskendelsen omhandlede arealer.

Overfredningsnævnet har vedtaget at stadfæste den af fredningsnævnet afsagte kendelse med følgende ændringer:

1. Området nord for en linie fra statens plantage nord-vest for søen til nordvesthjørnet af matr. nr. 10a Børsmose udgår af fredningen, hvilket medfører, at fredning ophæves for så vidt angår nedennævnte matr. nr. af Børsmose:

1b nordlige lod, 2f, 2h, 3a, 3h, 6a nordlige lod, 8a, 8h, 9a, 9e, 9i, 11f, 11g, 11h, 12a nordlige lod, 12d, 12h, 20b, 22 nordlige lod, 24b, 25a, 26a, 26b, 27b, 28 nordlige lod og 30.

2. Fredningsgrænsen på matr. nr. 1i, tilhørende A/S "12.maj" forskydes mod vest, således at den placeres lidt vest for klittoppene ca. 250 m fra vejen langs søens vestlige bred.

3. Der meddeles A/S "12.maj" tilladelse til anlæg af en 5 m bred, ikke befæstet eller asfalteret adgangsvej - der dog skal kunne benyttes af lettere køretøjer - over det fredede areal af matr. nr. 1i nord for det fru Ellen Pors Hansen tilhørende matr. nr. 1t Grærup til fornævnte vej langs søens vestbred.

4. Den del af matr. nr. 2e Grærup, som anvendes til haveareal udgår af fredningen.

5. Tilladelse til periodisk tømning af Grærup Langsø bortfalder.
6. Tilladelse til opdyrkning af hidtil udyrkede arealer (Fredningsnævnets kendelse s.15 pkt.4) udvides til at omfatte alle arealer, der som følge af den gennemførte afvanding er blevet opdyrkelige.

Det bemærkes, at det under Overfredningsnævnets besigtigelse konstateredes, at den i Fredningsnævnets kendelse s.16 nævnte udgravning, der kan anvendes til adgangsvej, findes i skellet mellem matr. nr. 3g og 7t, Grærup.

Overfredningsnævnet har med A/S "12.maj" opnået forlig, hvorefter fredningserstatningen for den fredede del af matr. nr. 1i, ialt 31 ha 5.280 m², fastsættes til 2.000 kr. pr. ha. Overfredningsnævnet har ligeledes opnået forlig med boet efter gårdejer Jacob Jensen Bloch om en erstatning på 650 kr. for den sydlige lod af matr. nr. 22 Børsmose, der er forblevet under fredningen.

Som følge af, at der ifølge forliget med A/S "12.maj" er meddelt tilladelse til anlæg af en vej og som følge af forbudet mod tømning af søen, har foreningen "Grærup Langsø" ønsket spørgsmålet om den på det således ændrede grundlag tilkommende erstatning fastsat ved taksation, og på tilsvarende måde har fru Ellen Pors Hansen, der tidligere havde tiltrådt fredning uden erstatning, efter tilladelsen til anlæg af vej fremsat krav om erstatning, som hun har ønsket fastsat ved taksation. Også de øvrige ankende har ønsket erstatningsspørgsmålet afgjort ved taksation.

Overfredningsnævnet har derfor anmodet taksationskommissionen for naturfredning om i henhold til naturfredningslovens § 20 at fastsætte de således i betragtning kommende erstatningsbeløb.

Taksationskommissionen har herefter fastsat de i konklusionen under lb. nr. 12 og følgende anførte erstatninger.

I forbindelse med taksationen af de foreningen "Grærup Længsø" tilhørende arealer har taksationskommissionen anført, at den af kommissionen antagne tekniske sagkyndige ikke har anset den økonomiske betydning af forbudet mod søens tømning hvert 3. år for at være væsentlig, navnlig under hensyn til den ikke ringe bekostning, der er forbundet med søens tømning ved pumpning.

A/S "12.maj" har fremsat krav om dækning af udgifter til landinspektør, der efter at have deltaget i fornyet besigtigelse af matr. nr. 1i den 30. april 1964 har foretaget opmåling m.v. af det fredede areal og udarbejdet kort over dette, indeholdende placering af vejen. Udgifterne er opgjort til 1.372 kr. Idet bemærkes, at en del af landinspektørens arbejde efter det foreliggende ikke har haft direkte forbindelse med fredningssagen, findes udgifterne at burde ansættes skønsmæssigt til 1.000 kr., der vil være at tilkende A/S "12.maj".

I betragtning af de særlige forhold, hvorunder sagen på grund af planerne om etablering af militærets øvelsesareal i området, har verseret, tilkendes der lodsejerudvalget sagsomkostninger med et beløb på 2.000 kr. for udgifter ved teknisk bistand ydet af landinspektør Dahl Christensen, Varde.

Under fredningssagen er sket følgende ejerskifter:

1. Matr. nr. 3d, 4f, 7n og 11a alle af Grærup er erhvervet af Regnar Kristensen, Grærup.
2. Matr. nr. 5c, 5m, 7h, 7k og 8a alle af Grærup er erhvervet af Aage Stokholm, Grærup.
3. Matr. nr. 19f og 1b begge af Børsmose er erhvervet af fru Gudrun Nielsen, Nebbegårdsbakken 9, København.
4. Matr. nr. 10a, 3i og 21 alle af Børsmose er erhvervet af Hans Madsen, Børsmose.

I de 3 første tilfælde er erhververne berettiget til frednings-
erstatningen og i sidstnævnte tilfælde tilfalder erstatningen den tid-
ligere ejer.

Et kort, nr. RIB 112, udvisende grænserne for det fredede
område, der udgør ca. 250 ha, heraf sø ca. 60 ha, er vedhæftet nærvæ-
rende kendelse.

T h i b e s t e m m e s:

Den af fredningsnævnet for Ribe amtsrådsreds den 6.februar
1961 med tillæg af 24.februar 1961 afsagte kendelse stædfæstes med de
foran anførte ændringer.

Følgende erstatningsbeløb vil være at udrede:

1. Tage Harborg, Grærup, (matr.nr. 2g, 2q og del af 7d og 7t, alle
af Grærup)..... 1.500 kr.
2. Bakken Lauridsen, Grærup, (matr. nr. 1h, 1k, 2f og 2p
af Grærup og 24a og 25b af Børsmose)..... 2.400 kr.
3. Svend Kokspang, Odense, (del af matr. nr. 2u Grærup)..... 1.000 kr.
4. Niels Chr. Hansen, Agersnøp, Oksbøl, (matr. nr. 6c Grærup) 200 kr.
5. Niels Knudsen Kristensen, Grærup, (matr. nr. 10l Grærup) 200 kr.
6. Lars og Jakob Christiansen, Vejers (matr.nr. 4p Børsmose) 400 kr.
7. Christian Hansen, Børsmose (matr. nr. 23 Børsmose)..... 1.800 kr.
8. Berg Hansen Jessen, Vrøgum, (matr. nr. 4m Børsmose)..... 200 kr.
9. Max Simonsen, Vrøgum (matr. nr. 4o Børsmose)..... 200 kr.
10. Veste Heldgaard Pedersen, Vejers, (matr. nr. 4n Børsmose) 200 kr.
11. A/S "12.maj", Odense, (del af matr.nr. 1i Grærup)..... 63.056 kr.
samt dækning af udgifter til landinspektør..... 1.000 kr.
12. Kresten Elung Christensen, Grærup, (matr. nr. 2h og del
af 2a Grærup, samt 16a Børsmose)..... 5.000 kr.
13. Viktor Osvald Mortensen, Grærup, (del af matr.nr. 2e,
matr. nr. 9e og 10d alle af Grærup)..... 5.400 kr.

14. Lars Grauengaard Bloch, Grærup, (matr.nr. 3c og 4g samt del af 2i og 6k, alle af Grærup ..... 6.000 kr.
15. Boet efter Ole B. Clemmensen (matr.nr. 6d Grærup) .... 1.500 kr.
16. Regnar Kristensen, Grærup, (matr.nr. 3d, 4f, 7n og 11a alle af Grærup)..... 6.800 kr.
17. Jacob og Kirstine Jensen, Grærup, (matr.nr. 5d og del af 6a Grærup, samt 24c og 25c Børsmose)..... 5.400 kr.
18. Aage Stokholm, Grærup, (matr.nr. 5c, 5m, 7h, 7k og 8a alle af Grærup)..... 7.400 kr.
19. Niels Larsen Christensen, Grærup, (matr.nr. 9a og 10m Grærup)..... 3.700 kr.
20. Christen Madsen, Børsmose, (matr.nr. 10a, 3i og 21 Børsmose)..... 23.500 kr.
21. Ole Jens Pedersen, Børsmose, (matr.nr. 27a og del af 19a Børsmose)..... 400 kr.
22. Svend Lauridsen, Børsmose, (matr.nr. 19g og 29 Børsmose) 2.300 kr.
23. Jens Peder Lehnemann, Børsmose, (matr.nr. 2a, 17, 18, 19k og 28 sydlige lod, Børsmose)..... 10.000 kr.
24. Gunnar Madsen, Børsmose, (matr.nr. 4a og 19h, Børsmose) 1.000 kr.
25. Niels Jørgen Pedersen, Børsmose, (matr.nr. 6a sydlige lod og 20a, Børsmose)... 5.000 kr.
26. Fru Gudrun Nielsen, Nebbegårdsbakken 9, Kbhvn. (matr. nr. 19f og del af 1b Børsmose)..... 1.700 kr.
27. Jens Søren Vejlgård, Vejers (matr.nr. 19e Børsmose) 700 kr.
28. Boet efter Jacob Jensen Bloch, Vejers, (matr.nr. 22 sydlige lod, Børsmose) 650 kr.
29. Lydik Andreas Lehnemann, Børsmose, (matr.nr. 2t, 5i 15a, 15b, 15c, 15d, 12a sydlige lod, 16b og 19i, alle af Børsmose)..... 15.500 kr.
30. Jagt-og Fiskeriforeningen "Grærup Langsø", Esbjerg, (matr. nr. 14b og 20, Grærup og 19d Børsmose)..... 25.000 kr.
31. Fru Ellen Pors, Esbjerg, (matr.nr. 1t, Grærup)..... 1.000 kr.
32. Desuden udredes i erstatning til ejerne af fællesloden matr. nr. 14a, Grærup, en erstatning på 500 kr. pr. ha for det de enkelte ejere tilhørende areal af dette matr. nr. .... 5.785 kr.

33. Sagsomkostninger til lodsejerudvalget for teknisk bistand
ydnet af landinspektør Dahl Christensen, Varde, at udbetale
til sidstnævnte..... 2.000 kr.

De fastsatte erstatningsbeløb, ialt 207.891 kr., vil være
at forrente med 5% årlig fra d.6.februar 1961 til d. 30.september 1964
og med 6% årlig fra d. 1.oktober 1964, til betaling sker.

Erstatningsbeløbene udredes med 9/10 af statskassen og 1/10
af Ribe amtsfond og de i amtsråds kredsen beliggende købstadkommuner
efter folketal i henhold til den senest offentliggjorte folketælling.

Udskriftens rigtighed

bekræftes.

J.Fisker

FREDNINGSNÆVNET>

CITERET FULDT UD I OFN K AF 11/10 1965

U d s k r i f t.
af
Forhandlingsprotokollen for fredningsnævnet
for
Ribe amtsrådskreds.

- o -

År 1961 den 6 februar kl. 15 holdt nævnet med formanden dommer Helge Olrik og medlemmerne, amtsrådsmedlem Alfred Jeppesen og overlærer Sneum møde på dommerkontoret i Varde.

Der foretoges:

Sag 26/60 Fredning af Grærup Langsø.

Der afsagdes sålydende

K e n d e l s e:

Ved skrivelse af 23/3 1960 har Danmarks naturfredningsforening rejst sag vedrørende fredning af Grærup Langsø og arealerne deromkring. Området afgrænses nærmere således:

Mod vest af havet, mod nordvest af klitvæsenets plantage, mod nord af vejen fra Børsmose by til Børsmose strand, mod øst af vejen fra Børsmose by til Grærup by, idet dog grænsen mod sydøst går ca. $\frac{1}{2}$ km øst for sidstnævnte vej, og mod syd af vejen fra Grærup by til Grærup strand.

Området består af følgende matr. nre:

FREDNINGSNÆVNET>

T I L L Æ G
til
K E N D E L S E

afsagt den 6. februar 1961 af fredningsnævnet for Ribe amts-
raadskreds vedrørende fredning af Grørup Langsø og arealerne
deromkring.

I stedet for matr. nr. 3 o Børsmose, Aal sogn, tilhørende
Statens klitvæsen, vil matr. nr. 30 Børsmose, Aal sogn, til-
hørende Hans Jessen, Børsmose, være at frede.

Parcellen matr. nr. 30 Børsmose har ca. 5 ha. landbrugsjord.
Hans Jessen har ved skrivelse af 6. februar 1961 til fred-
ningsnævnet forlangt en erstatning paa 2.200 kr., hvilken er-
statning nævnet finder der bør gives ham.

For arealet skal de i kendelsen af 6. februar 1961 anførte
fredningsbestemmelser gælde.

FREDNINGSNÆVNET

FOR

RIBE AMTSRAADSKREDS, den 24. februar 1961.

Helge Olrik.

A. Jeppesen.

B. Sneum.

Genpartens rigtighed bekræftes.

FREDNINGSNÆVNET
FOR
RIBE AMTSRAADSKREDS 24 FEB. 1961

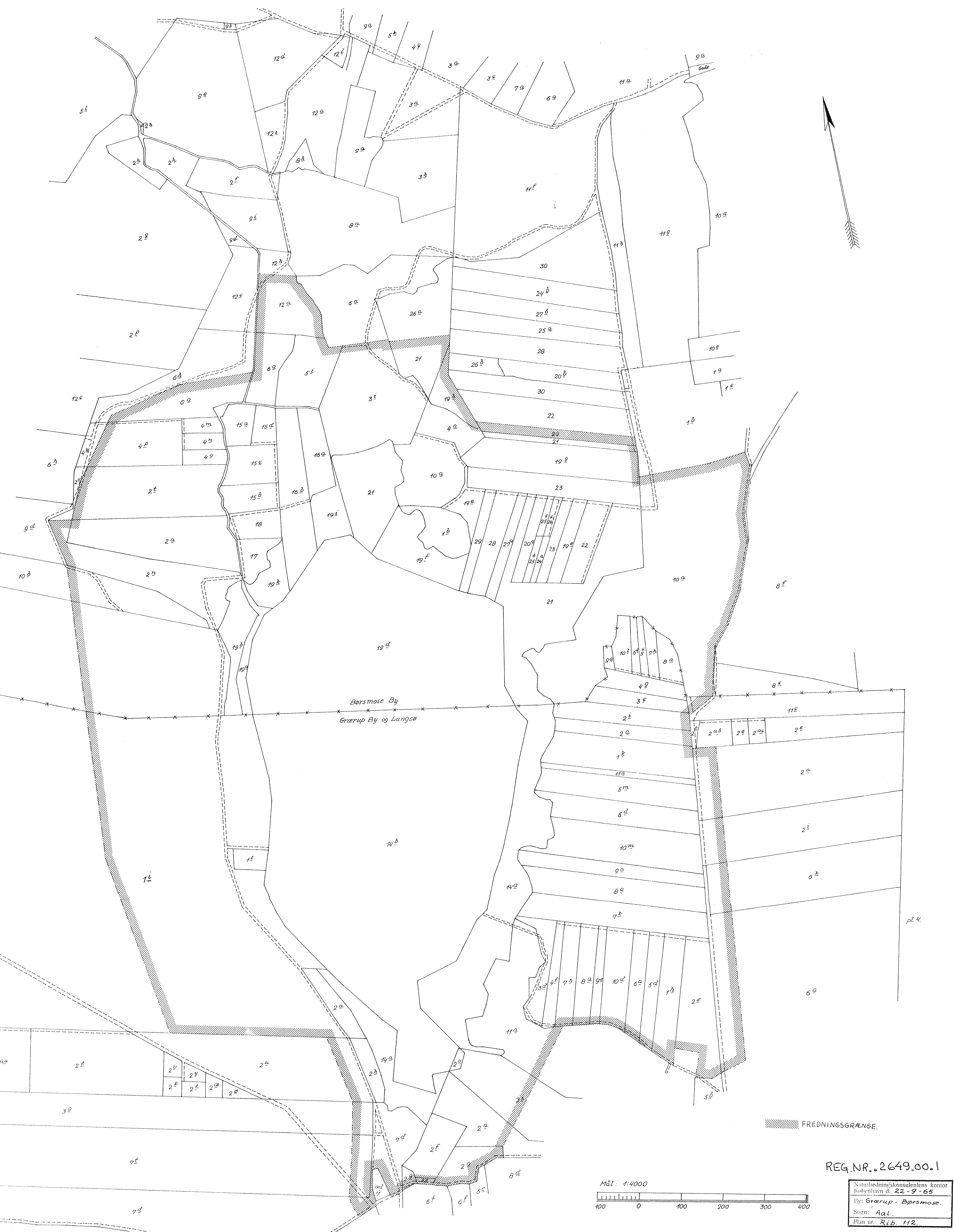
Helge Olrik

Helge Olrik

/gj.

KORT>

REG.NR..2649.00.1

Naturfredningskonsulentens kontor
København d. 22-9-65
By: Grærup - Børsmose.
Sogn: Aal.
Plan nr. Rib. 112.

DISPENSATIONER>

Afgørelser – Reg. nr.: 02649.00

Dispensationer i perioden: 22-06-2001

Modtaget i
Skov- og Naturstyrelsen

25 JUNI 2001

**FREDNINGSNÆVNET
FOR
RIBE AMT**

Lud

Rolfsgade 94 - 96,
6700 Esbjerg.Tlf. 7913 6677.
J.nr. 9/2001.

Dato: 22. juni 2001

I et brev af 19. februar 2001 til Blåvandshuk kommune har TDC Services A/S ansøgt om tilladelse til at etablere en mobilnetstation på en eksisterende sendemast på ejendommen matr. nr. 2 n Børsmose, Ål, tilhørende Statens Luftfartsvæsen, og at opføre et 3,6 x 3,6 m stort teknikhus tæt ved mastens fod. Det a-real, hvorpå teknikhuset skal opføres og sendemasten er rejst, er fredet ved deklaration af 6. marts 1974. Projektet kan derfor ikke gennemføres uden fredningsnævnets dispensation hertil.

Fredningsnævnet har behandlet sagen på skriftligt grundlag og har besluttet at meddele TDC Services A/S dispensation til projektets gennemførelse på de vilkår, som er fastsat nedenfor.

Sagens baggrund:

I forbindelse med sagen om fredning af Kjærgård klitplantage indgik Danmarks Naturfredningsforening og Direktoratet for Statsskovbruget med fredningsnævnets godkendelse aftale om driftsmæssige fredningsbestemmelser for en række matrikelnumre, herunder ejendommen matr. nr. 2 n Børsmose, Ål, ved Grærup Strand. Det hedder blandt andet i aftalen:

" Kjærgaard Klitplantage skal gennem driften søges bevaret som et karakterfuldt levende naturområde bestående af et plantageanlæg i et klitlandskab og friholdt for elementer, der er fremmede for en sådan drift. Den forstlige behandling vil i videst muligt omfang søge at tilvejebringe en sund og stabil skov-

tilstand.

.....

Bebyggelse inden for Kjærgaard Klitplantage må ikke finde sted, ej heller må opstilles boder, skure, master eller andre skæmmende indretninger. Denne bestemmelse skal dog ikke være til hinder for, at skov- og klitvæsenet opstiller skilte, der tjener publikums benyttelse og beskyttelse af området, eller opstiller sædvanlige arbejdsskure....."

TDC Services A/S har i brevet af 19. februar 2001 til Blåvandshuk kommune oplyst, at TDC Mobil har dårlige forhold for mobiltelefoni i strandområderne ved Grærup Strand og Børsmose, hvorfor virksomheden vil etablere en ny mobilnetstation ved Børsmose. Det hedder herefter i brevet:

" Statens Luftfartsvæsen/Flyvesikringstjenesten har en mast der såvel højdemæssigt som placeringsmæssigt er meget velegnet til formålet.

Placeringen lever også op til de krav som stilles fra Kommuner og Amter omkring minimering af antallet af master og så vidt muligt gøre brug af eksisterende infrastruktur.

TDC Services skal hermed anmelde at der monteres nye antenner i den eksisterende mast, lejekontrakt er p.t. under udarbejdelse. For at kunne etablere en mobilnetstation, skal der opstilles et teknikhus tæt ved mastens fod, størrelsen er 3,6 m * 3,6 m. Teknikhuset opføres i dimensioner, materialer og farver, således at de to huse fremstår ens".

Blåvandshuk kommune videresendte med et brev af 12. marts 2001 ansøgningen til Ribe amt, Plan- og Landskabsafdelingen, fordi arealet, hvorpå teknikhuset skal opføres, og hvor sendemasten er rejst, er fredet. Det fremgår af fremsendelsesbrevet, at Statens Luftfartsvæsen har opført en 20 m² stor

teknikbygning ved masten.

Ribe amt, Plan- og Landskabsafdelingen, videresendte med et brev af 4. april 2001 sagen til fredningsnævnet. Amtet har anført i brevet, at amtet anbefaler, at fredningsnævnet meddeler TDC Services A/S dispensation til projektets gennemførelse, og at amtet vil være indstillet på herefter at meddele land-zonetilladelse hertil på vilkår, at TDC Services A/S' teknikhus opføres så tæt på masten og den eksisterende bygning som muligt, samt på vilkår at der til teknikhuset anvendes materialer og farver svarende til den eksisterende bygning på stedet.

Fredningsnævnets behandling af sagen:

I forbindelse med behandlingen af sagen har fredningsnævnet anmodet TDC Services A/S om supplerende oplysninger om teknikhusets placering, samt om hvilke materialer og farver, der skal anvendes til huset.

I et brev af 2. maj 2001 har TDC Services A/S anført:

"Der ansøges om at opsætte et teknikhus i umiddelbar forbindelse med den eksisterende sendemast. Grunden til at der skal opføres et nyt hus er at der i det eksisterende ikke er plads til det nye tekniske udstyr.

Huset placeres på den nordlige side af masten, i samme afstand til hegn og mast som det eksisterende teknikhus. Det nye hus har samme bredde og i øvrigt samme dimensioner - bortset fra længden, som kun er 3,60 meter.- Tagryggen på de to huse kommer til at flugte. Placeringen er valgt således at huse og mast vil komme til at fremstå som en helhed. TDC har taget kontakt til det firma, der har leveret og bygget det eksisterende hus.

Det ny hus vil blive opført i dimensioner, (undtagen længden der er kortere), materialer og farver som det

eksisterende.

Der vedlægges en byggebeskrivelse til den ny bygning samt fotos af det eksisterende hus."

Det fremgår af byggebeskrivelsen, at huset skal opføres i ru brædder 19x100mm 1 på 2, at taget skal udføres som sadeltag i grå B5 bølgeeternittagplader og med tagrender i pvc; det fremgår endvidere af beskrivelsen, at husets facader og stern skal males i grøn umbra, samt at døre og vinduer skal males hvide.

På et kortbilag, der er vedlagt sagen, fremgår, at den eksisterende sendemast og det eksisterende teknikhus er opført på nordsiden af Børsmosevej, at det eksisterende teknikhus ligger umiddelbart syd for sendemasten, samt at det teknikhus, som TDC Services A/S ansøger om dispensation til at opføre, skal bygges umiddelbart nord for sendemasten, således at de to huse kommer til at ligge i flugt med hinanden på hver side af masten.

Fredningsnævnet har under behandlingen af sagen anmodet Danmarks Naturfredningsforening, Dansk ornitologisk forening og Friluftsrådet om inden den 28. maj 2001 at afgive en udtalelse i sagen, såfremt foreningerne og rådet havde indvendinger mod projektets gennemførelse. Ingen af foreningerne eller Friluftsrådet har inden fristens udløb rejst indsigelse mod projektet.

Fredningsnævnets afgørelse:

Det fremgår af det projekt, som TDC Services A/S har udarbejdet, at mobilnetstationen skal monteres på den eksisterende sendemast, samt at teknikhuset skal opføres i umiddelbar tilknytning til sendemasten og i forlængelse af det teknikhus, som Statens Luftfartsvæsen har opført ved Børsmosevej. I betragtning af projektets beskudne karakter og henset til, at mobilnetstationen kan etableres på den eksisterende sendemast, og at teknikhuset opføres i tilknytning til sendemasten og i forlængelse af Statens Luftfartsvæsens teknik-

hus nord for Børsmosevej, finder fredningsnævnet, at det ikke strider mod fredningsbestemmelserne, at der gives TDC Services A/S dispensation til det ansøgte projekt på vilkår,

at teknikhuset opføres i overensstemmelse med det tegningsmateriale og den beskrivelse af huset, der er forelagt nævnet, og

at teknikhuset opføres så tæt på masten og den eksisterende teknikbygning som muligt og inden for den eksisterende indhegning.

Klagevejledning:

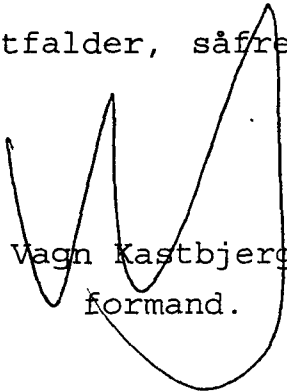
Denne afgørelse kan senest 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt de pågældende, indbringes for naturklagenævnet, Frederiksborggade 15, 1360 København K, af TDC Services A/S, Blåvandshuk kommune, Ribe amtskommune, Danmarks Naturfredningsforening, Skov - og naturstyrelsen, lokale foreninger og andre, som har væsentlig interesse i afgørelsen.

Klage indsendes til fredningsnævnet, der videresender sagen til naturklagenævnet.

Etableringen af mobilnetstationen må derfor ikke påbegyndes, før klagefristen er udløbet.

Såfremt en klage indgives, må nævnets dispensation ikke udnyttes, før sagen er færdigbehandlet og stadfæstet af naturklagenævnet.

Denne dispensation bortfalder, såfremt den ikke er udnyttet inden 3 år.

Vagn Kastbjerg,
formand.

Skov- og Naturstyrelsen

1. kontor, Haraldsgade 53

2100 København Ø.

NATUR- OG MILJØKLAGENÆVNET

Rentemestervej 8
2400 København NV
Telefon: 72 54 10 00
nmkn@nmkn.dk
www.nmkn.dk

5. november 2014 • J.nr.: NMK-522-00229 • Ref.: MEH-NMKN

AFGØRELSE

i sag om etablering af parkeringspladser i Varde Kommune

Natur- og Miljøklagenævnet har truffet afgørelse efter naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1.¹

Natur- og Miljøklagenævnet ændrer Fredningsnævnet for Sydjylland, Nordlig dels afgørelse af 2. juli 2013 om afslag til etablering af to parkeringspladser ved Grærup Langsø på ejendommen matr.nr. 31a Børsmose by, Ål, og matr.nr. 16c Grærup, Ål, Varde Kommune, til en tilladelse.

Tilladelsen bortfalder, hvis den ikke er udnyttet inden 3 år efter, at den er meddelt, jf. naturbeskyttelseslovens § 66, stk. 2.

Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse er endelig og kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed, jf. § 17 i lov om Natur- og Miljøklagenævnet². Eventuel retssag til prøvelse af afgørelsen skal være anlagt inden 6 måneder, jf. naturbeskyttelseslovens § 88, stk. 1.

Afgørelsen er truffet af nævnet, jf. § 5, stk. 1, i lov om Natur- og Miljøklagenævnet.

---

¹ Lovbekendtgørelse nr. 951 af 3. juli 2013 om naturbeskyttelse

² Lovbekendtgørelse nr. 736 af 14. juni 2013 om Natur- og Miljøklagenævnet med senere ændringer

Klagen til Natur- og Miljøklagenævnet

Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste har navnlig anført, at de af fredningsnævnet udpegede alternative placeringer ikke er hensigtsmæssige.

Varde Kommune har navnlig anført, at fredningsnævnets afgørelse er truffet på et ufuldstændigt grundlag, idet nævnet har lagt til grund, at der er alternative placeringer, hvilket ikke er dokumenteret.

Sagens oplysninger

Området er omfattet af Overfredningsnævnets kendelse af 11. oktober 1965 om fredning af Grærup Langsø og omgivende arealer.

I fredningskendelsen anføres, at baggrunden for fredningen var et ønske om at bevare området som et stort, næsten ubebygget stykke klitnatur af stor landskabelig skønhed med betydelige landskabelige, rekreative, undervisningsmæssige og naturvidenskabelige værdier. Endvidere henvises til områdets righoldige flora og fuglefauna og Langsøen som en vigtig rasteplads for trækfugle.

Det fremgår bl.a. af fredningskendelsen, at al bebyggelse, opstilling af boder, master og skæmmende indretninger af enhver art ikke er tilladt. Eksisterende sommerhuse må vedligeholdes, men ikke udvides og kun fornyes efter godkendelse af fredningsnævnet. Det er tilladt at opføre bygninger og lignende som tjener til områdets landbrugsmæssige udnyttelse efter godkendelse fra fredningsnævnet. Beplantning er ikke tilladt. Endelig må der ikke ske opfyldning eller afgravning.

En del af det fredede område ligger indenfor Natura 2000-område nr. 84 – Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Fiil Sø og Kærgård Klitplantage, ligesom dele af området er beskyttet hede og overdrev efter naturbeskyttelseslovens § 3.

Endelig ligger Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn indenfor det fredede område.

Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste (i det følgende FBE) varetager drift og pleje af Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn i henhold til Drifts- og Plejeplan for Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn 2012-2026.

Der er ansøgt om forbedring af parkeringsmulighederne i området med henblik på, at øge trafiksikkerheden og mindske risikoen for uheld, at forbedre besøgenes muligheder for at nyde synet af især krondyr i området omkring søen, samt at beskytte den højtprioriterede habitatnatur.

Det fremgår af ansøgningsmaterialet, at området omkring Grærup Langsø er meget besøgt bl.a. på grund af den store bestand af krondyr, som holder til på engene omkring søen. Mange lokale og turister opsøger derfor området, særligt i brunstperioden i det tidlige efterår, og da der kun er primitive holdepladser, giver det ofte anledning til farlige trafiksituationer eller i værste fald uheld. Endvidere medfører forholdene, at der sker et tiltagende slid på særligt bronzealderskræntens fredede og internationalt beskyttede natur.

Ansøgningen består af tre delprojekter, henholdsvis delprojekt 1 og 2, der vedrører etablering af parkeringspladser indenfor det fredede område og delprojekt 3, der vedrører etablering af parkeringspladser og opsætning af borde og bænke på et areal udenfor det fredede område.

Delprojekt 1

Der er ansøgt om etablering af parkeringsforhold til 6 biler på lokaliteten. Endvidere ønskes opsat parkeringsskilte samt informationsskilte, som bl.a. henviser til lokalitet 3, hvor der til brug for længe-revarende ophold ønskes opsat borde og bænke.

Der er i dag plads til parkering af ca. 4 biler som holder vinkelret på køreretningen. Holdepladsen er ikke etableret anlæg, men er skabt som følge af besøgenes uautoriserede parkering i vejkanthen. Omfanget af parkering på arealet er tiltagende, hvor det særlig i turistsæsonen er et mærkbart problem. Her kan biler holde i begge retninger med ringe oversigtsforhold, hvilket skaber farlige situationer. Situationen i dag indebærer en potentiel risiko for uheld, og der er allerede registreret en række uheld.

Området er endvidere militært øvelsesterræn, hvor større og mindre køretøjer også benytter Kærgårdvej som bl.a. transportvej til Oksbøl Lejren.

Udover trafiksikkerheden slider den uautoriserede parkering på områdets fredede og internationalt beskyttede natur. Lokaliteten berører få m² udpeget habitatnatur "tør hede" med arter som lyngsilke og rosmarinlyng, men det er ansøgers opfattelse, at det ansøgte projekts påvirkning af naturtypen på sigt vil være enten neutral eller positiv, idet baggrunden for projektet netop er at stoppe det tiltagende slid, der er på lokaliteten med erosion som følge på grund af den nuværende parkering. Ansøger er endvidere indstillet på, at anlægstidspunktet lægges på et bestemt tidspunkt af året for at mindske en eventuel påvirkning af området.

De 6 parkeringspladser ønskes udformet som en længdeparkering med to sammenhængende båse på hver 3 x 15 meter med en afstand på 2 meter til de næste to båse. Parkeringsbåsene etableres med en afstand på mindst 1,5 meter ud til det befæstede areal på Kærgårdvej. Dette betyder et samlet parkeringsareal på ca. 4,5 x 36 meter (162 m²).

Parkeringsarealet etableres med grusmateriale og afsluttes med et fodhegn, således at sliddet som følge af uautoriseret parkering ikke udbredes yderligere.

Delprojekt 2

Der er ansøgt om etablering af parkeringsforhold til 6 biler på lokaliteten. Endvidere ønskes opsat parkeringsskilte samt informationsskilte, som bl.a. henviser til lokalitet 3, hvor der til brug for længe-revarende ophold ønskes opsat borde og bænke.

Der er i dag plads til parkering af ca. 4 biler som holder parallelt med køreretningen. Dette udgør en potentiel risiko for uheld, da det ikke er muligt at parkere uden for vejarealet.

Parkeringspladsen ønsket etableret med samme udformning som delprojekt 1.

Delprojekt 3

Delprojekt vedrører et areal udenfor det fredede område.

På lokaliteten etableres et fodhegn, så det synliggøres, hvor der må parkeres. Endvidere etableres en boardwalk i træ fra parkeringsanlægget til udsigtstårnet i nærheden af arealet samt opsættes borde og bænke.

Fredningsnævnets behandling af sagen

Fredningsnævnet har behandlet sagen på skriftligt grundlag.

På fredningsnævnets foranledning har Naturstyrelsen bl.a. anført, at anlæggelsen af de to parkeringspladser (delprojekt 1 og 2), efter styrelsens foreløbige vurdering, kun vil påvirke Natura 2000-naturtyper i mindre omfang, og ikke påvirke udpegningsgrundlaget negativt i væsentlig grad, som følge af, at det påvirkede areal udgør langt under 1% af de respektive naturtyper.

Styrelsen opfordrer dog fredningsnævnet til, at undersøge mulighederne for alternative placeringer af parkeringspladserne for at undgå placering indenfor områder med habitatnatur. En oplagt mulighed er, efter styrelsens opfattelse, at flytte de to placeringer indenfor fredningen til den anden side af vejen. Ved lokalitet 1 benyttes området på den anden side af vejen i forvejen som indkørsel, og der er tydelige kørespor. Området er ikke registreret som beskyttet natur eller habitatnatur. Ved lokalitet 2 er området på den anden side af vejen en afgræsset eng. Arealet er alene registreret som beskyttet eng men ikke habitatnatur (tør hede) og bronzealder-skrænt som tilfældet er ved den ansøgte placering.

Varde Kommune har til fredningsnævnet oplyst, at ansøgningen er udarbejdet i samråd med kommunen, og at kommunen anbefaler det ansøgte projekt.

Friluftsrådet kan tilsluttes sig en dispensation, idet det vil øge trafiksikkerheden på stedet og bidrage til at beskytte området mod unødigt nedslidning.

Fredningsnævnets afgørelse

Fredningsnævnet har alene taget stilling til den del af projektet, der vedrører det fredede område (delprojekt 1 og 2).

Fredningsnævnet kan tiltræde, at den uautoriserede parkering, der finder sted på lokalitet 1 og 2, betyder et øget slid på naturen og skaber farlige trafikale situationer, så det er påkrævet, at der etableres ordnede parkeringsforhold, så besøgende får mulighed for at standse og nyde naturen på dette sted.

Fredningsnævnet henviser til, at det fremgår af luftfoto af de arealer, hvor parkeringspladserne skal anlægges, og hvorpå parkeringspladserne er afmærket, at der i forbindelse med anlægsarbejdet skal foretages afgravning for at kunne skabe plads til parkeringspladserne. Endvidere henvises til, at Varde Kommune har oplyst, at der både på lokalitet 1 og 2 er "tør hede", som indgår i udpegningsgrundlaget for habitatområdet. Endelig anføres, at gravearbejdet på lokalitet 2, hvor luftfoto ikke viser udprægede tegn på parkering langs vejsiden, skal foretages ind i den markante bronzealder-skrænt med et ikke ubetydeligt indgreb i naturen til følge.

To af fredningsnævnets medlemmer kan tiltræde Naturstyrelsens vurdering af de to placeringer, ligesom det kan tiltrædes, at der er mulighed for alternative placeringer både i nærheden af lokalitet 1 og 2, hvor parkeringspladser kan anlægges uden større indgreb i naturen.

Et af fredningsnævnets medlemmer kan tiltræde flertallets votum om, at der meddeles afslag på ansøgningen om at etablere en parkeringsplads på lokalitet 2. Dette medlem finder imidlertid, at det på grund af det slid, der allerede er på lokalitet 1, vil være hensigtsmæssigt at etablere en parkeringsplads på dette sted.

I overensstemmelse med flertallet har fredningsnævnet herefter meddelt afslag til det ansøgte projekt.

Klage fra Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste

Vedrørende alternative placeringer henvises navnlig til, at fredningsnævnet ikke har hørt klager om hensigtsmæssigheden af placeringerne eller foretaget yderligere undersøgelser heraf.

Det er klagers vurdering, at de foreslåede alternative placeringer ikke er hensigtsmæssige og henviser bl.a. til, at den foreslåede placering på vejen ved Grærup Langsø (lokalitet 1) grænser op til et af forsvarets mest anvendte militære arealer. Placeringen er i umiddelbar nærhed af en plads, der er indrettet til store lastbiler (28 ton) og kampvogne (62 ton), hvorfor der er meget tung trafik i området, og trafikken krydser også vejen på det pågældende sted.

Den alternative placering medfører, at det vil være nødvendigt for de besøgende gæster at krydse vejen, hvilket ikke er ønskeligt i et område, der er belastet af tung militær trafik og uopmærksomme civile bilister, der betragter naturen.

Klager finder således ikke, at den alternative placering løser de trafiksikkerhedsmæssige problemer i området, ligesom den ikke tager hensyn til den eksisterende anvendelse af området.

Det er klagers vurdering, at fredningsnævnets afgørelse er truffet på et ufuldstændigt grundlag, og at klager ikke i sagens forløb er gjort bekendt med den foreslåede alternative placering, og derfor ikke har kunnet udtale sig herom. Klager har dermed ikke kunnet gøre opmærksom på de militære aktiviteter og de faktiske forhold, der gør den af fredningsnævnet foreslåede alternative placering uhensigtsmæssig.

Klage fra Varde Kommune

Varde Kommune henviser til, at det ikke fremgår af fredningsnævnets afgørelse, at kommunen har anbefalet det ansøgte projekt. Fredningsnævnet har alene henvist til Naturstyrelsens udtalelse og et høringssvar fra Friluftsrådet, og har herefter uden yderligere høringer lagt til grund, at der er mulighed for alternative placeringer både i nærheden af lokalitet 1 og 2, og at parkeringspladser her kan anlægges uden større indgreb i naturen.

Kommunen finder efter en samlet vurdering af sagen, at fredningsnævnets afgørelse er truffet på et utilstrækkeligt grundlag, idet det ikke er dokumenteret, at der er alternative placeringer. Såvel Forsvaret som kommunen burde have haft lejlighed til at udtale sig, da alternative placeringer skal vurderes ud fra både biologiske og landskabelige kriterier, ligesom de skal vurderes i forhold til trafiksikkerhed og arealets anvendelse som militært øvelsesterræn.

Fredningsnævnets bemærkninger til klagerne

Hertil har fredningsnævnet navnlig anført, at nævnet gennem flere tidligere besigtigelser i området har et indgående kendskab til lokaliteterne, og at nævnet har konstateret, at besøgende i området parkerer der, hvor de kommer tættest på dyrene, der færdes på de fredede arealer. Der kan derfor rejses begrundet tvivl om, hvorvidt parkeringspladserne vil blive benyttet og skiltningen respekteret. Varde Kommune bør som tilsynsmyndighed i samråd med FBE overveje, hvorledes der kan etableres en varig løsning på parkeringsforholdene i området, så hensynet til offentlighedens adgang til de fredede områder tilgodeses uden, at det går ud over de fredede områder og Forsvarets aktiviteter, og uden at der opstår farlige situationer, når militære køretøjer bevæger sig rundt i området. Endvidere bør kommunen overveje om der er behov for en regulering af Forsvarets kørsel gennem området, som gennemskæres af flere offentlige veje. Fredningsnævnet kan ikke uden et konkret projekt indgå i en dialog med FBE og Varde Kommune om forholdene, idet nævnet ikke har en rådgiverfunktion.

Natur- og Miljøklagenævnets besigtigelse

Natur- og Miljøklagenævnet har besigtiget området den 23. oktober 2014 og afholdt møde med sagens parter.

Natur- og Miljøklagenævnets bemærkninger og afgørelse

I sagens behandling har deltaget samtlige af Natur- og Miljøklagenævnets 10 medlemmer: Lars Busck (formand), Ole Pilgaard Andersen, Martin Glerup, Leif Hermann, Per Larsen, Marianne Højgaard Pedersen, Marion Pedersen, Peter Thyssen, Jens Vibjerg og Henrik Waaben.

Ifølge naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, kan fredningsnævnet dispensere fra bestemmelserne i en fredning, når det ansøgte ikke er i strid med fredningens formål. Der kan kun meddeles dispensation fra en fredning i eller uden for et internationalt beskyttelsesområde, hvis det ansøgte ikke indebærer forringelse af naturtyper og levesteder for arter eller betydelige forstyrrelser for arter, som området er udpeget for, jf. stk. 2. Videregående afvigelser fra en fredning end nævnt i stk. 1, og hel eller delvis ophævelse af en fredning kan, jf. stk. 5, kun foretages efter reglerne om gennemførelse af fredninger.

Formålet med fredningen er bl.a. at bevare områdets store landskabelige skønhed med betydelige landskabelige, rekreative, undervisningsmæssige og naturvidenskabelige værdier.

De fredede arealer skal bevares i deres nuværende tilstand og al bebyggelse, opstilling af boder, master og skæmmende indretninger af enhver art er ikke tilladt. Eksisterende sommerhuse må vedligeholdes, men ikke udvides og kun fornyes efter godkendelse af fredningsnævnet. Det er tilladt at opføre bygninger og lignende som tjener til områdets landbrugsmæssige udnyttelse efter godkendelse fra fredningsnævnet. Beplantning er ikke tilladt. Endelig må der ikke ske opfyldning eller afgravning.

Alle delprojekterne ligger indenfor Natura 2000-område nr. 84 – Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Fiil Sø og Kærgård Klitplantage.

Naturstyrelsen har vurderet, at anlæggelsen af de to parkeringspladser, efter styrelsens foreløbige vurdering, kun vil påvirke Natura 2000-naturtyper i mindre omfang, og ikke påvirke udpegnings-

grundlaget negativt i væsentlig grad, som følge af, at det påvirkede areal udgør langt under 1% af de respektive naturtyper.

Natur- og Miljøklagenævnet finder ikke grundlag for at tilsidesætte Naturstyrelsens vurdering og finder det tilstrækkeligt godtgjort, at der ikke er tale om en påvirkning i strid med habitatreglerne, og at naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2, dermed i denne sag ikke er til hinder for en dispensation fra fredningens bestemmelser.

Efter besigtigelse af området, herunder de foreslåede alternative placeringer, og en samlet vurdering af de fredningsmæssige interesser, finder Natur- og Miljøklagenævnet, at der kan meddeles tilladelse til de ansøgte projekter. Nævnet finder ikke, at projekterne vil virke forstyrrende for landskabsoplevelsen i væsentlig grad og lægger vægt på oplysningerne om behovet for ordnede parkeringsforhold for bilister i området.

På den baggrund ændrer Natur- og Miljøklagenævnet hermed Fredningsnævnet for Sydjylland, Nordlig dels afgørelse af 2. juli 2013 om afslag til etablering af to parkeringspladser ved Grærup Langsø til en tilladelse.

På Natur- og Miljøklagenævnets vegne

Mette Hemmingsen
Fuldmægtig

Afgørelsen er sendt pr. e-mail til:

- Fredningsnævnet for Sydjylland, Nordlig del, 20/2014, biran@domstol.dk; sydjylland-nord@fredningsnaevn.dk
- Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste, Sags nr.: 2014/004146, fbe@mil.dk; FBE-EES06@mil.dk
- Varde Kommune, Natur og Park, J.nr.: 93817/14, vardekommune@varde.dk; jerv@varde.dk
- Naturstyrelsen, Att.: Fredningsregistret, nst@nst.dk
- Naturstyrelsen, Det åbne land, nst@nst.dk; madbi@nst.dk; sofha@nst.dk
- Danmarks Naturfredningsforening, dn@dn.dk; varde@dn.dk

FREDNINGSNÆVNET FOR SYDJYLLAND, NORDLIG DEL
KOLDING ÅPARK 11, 6000 KOLDING - MAIL: sydjyllandnord@fredningsnaevn.dk

Fredningsnævnets sagsnummer FN-SJN-37-2018: Ansøgning fra Naturstyrelsen Blåvandshuk om dispensation til at etablere en udsigtsplatform på ejendommen matr. nr. 2 n Børsmose, Ål.

Fredningsregisterets nummer: 02649.00 – Grærup Langsø.

Ansøgningen

Fredningsnævnet har den 13. november 2018 modtaget en ansøgning fra Naturstyrelsen Blåvandshuk om dispensation til at etablere en 8 m² stor udsigtsplatform på en klittop på ejendommen matr. nr. 2 n Børsmose, Ål, der ligger ved Grærup Langsø, samt at etablere en trædestige op til platformen. Naturstyrelsen sendte den 5. marts 2019 fredningsnævnet supplerende oplysninger om udsigtsplatformen.

Retsgrundlaget

Ejendommen matr. nr. 2 n Børsmose, Ål, er omfattet af Overfredningsnævnets kendelse, afsagt den 11. oktober 1965 om fredning af Grærup Langsø og omgivende arealer.

Fredningsbestemmelserne indeholder forbud mod bebyggelse, opstilling af boder, master og skæmmende indretninger af enhver art, og forbud mod opfyldning og afgravning i fredningsområdet.

Arealerne omkring Grærup Langsø indgår i Natura 2000-område 84, Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Fiilsø og Kærgård Klitplantage, Habitatområde 73 Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Fiilsø og Kærgård Klitplantage, Fuglebeskyttelsesområde F 50 Kallesmærsk Hede og Grærup Langsø og Ramsarområde R 1 Fiilsø.

Fredningsnævnet skal derfor tage stilling til, om der kan dispenseres i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, til at etablere udsigtsplatformen, og om etableringen og benyttelsen af udsigtsplatformen har betydning for de arter, naturtyper mv., der indgår i udpegningsgrundlaget for natura 2000-området.

Fredningsnævnet har behandlet sagen på skriftligt grundlag.

Fredningsnævnets afgørelse

Denne afgørelse er truffet af fredningsnævnets formand i medfør af forretningsordenen for fredningsnævn § 10, stk. 5.

Fredningsnævnet meddeler Naturstyrelsen Blåvandshuk dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, og stk. 2, til at etablere udsigtsplatformen på ejendommen matr. nr. 2 n Børsmose, Ål

Begrundelsen for afgørelsen fremgår under afsnittet ”Fredningsnævnets begrundelse”.

Vilkår for dispensationen

Der gælder disse vilkår for dispensationen:

1. Udsigtsplatformen skal udformes som vist på den skitse, der er vedhæftet denne afgørelse.
2. Det øverste vækstlag skal fjernes og genanbringes på byggefeltet efter anlægsarbejdets afslutning.
3. Byggeaffald skal fjernes fra byggefeltet, når anlægsarbejdet er afsluttet.
4. Hvis udsigtsplatformen misligholdes skal den fjernes, eventuelt ved tilsynsmyndighedens foranstaltning.

Hvis vilkårene ikke overholdes, bortfalder dispensationen.

Sagens baggrund:

Naturstyrelsen har i ansøgningen, der er stilet til Skovtilsynet, anført blandt andet:

”...

Der søges hermed om dispensation fra Fredningen af Grærup Langsø, frednings nr.02649.00, til at etablere en udsigtsplatform i bjergene ved Langesøbjerge i den N/V-lige ende af Grærup Langsø matr.nr. 2n Børsmose, Ål. Ejer nr. 5730102960.

Bjerget er en træløs klittoppe midt i den sydlige del af Kærgård Plantage med en flot udsigt over Grærup Langsø, Klynekær og fortidens kystlinje. Klitterne vest for bjerget er markante og høje og netop området øst for søen giver et flot indblik i Oksbøl Krondyrreservat bagved Grærup Langsø set fra vest.

Besøgstallet i området er stigende på grund af de gode muligheder for at iagttage krondyr i fri vildtbane, eller gå på opdagelse i vestkystens spektakulære klitlandskab generelt. Der er ved at udvikle sig et net af stier og udsigtspunkter i området, der efterhånden medfører en tilfældig og til tider uhensigtsmæssig slid. Derfor mener vi der er ved at være et behov for at kanalisere befolkningens adgang, for på den måde at begrænse slitagen.

Interessen for at opleve kronvildt i fri vildtbane er steget markant og i krondyreservatet gør krondyrenes relative fortrolighed med menneskelig tilstedeværelse at borgere og turister kan bydes på særlig gode oplevelsesmuligheder. NST Blåvandshuk prøver hele tiden på at udvikle befolkningens og turisternes oplevelsesmuligheder, samt at beskytte landskabet og naturindholdet. Et af midlerne til dette er blandt andet ved at skabe unikke udsigter og indsigter, og ved at kanalisere færdslen i landskabet. Platformen der her søges om vil sammen med platformen ved Børsmose sø åbne for fine oplevelser af krondyr og det varierede klitlandskab.

Området ligger inde for §3 beskyttet naturtype, hede. Opsætningen af en platform på det tiltænkte sted, mener vi vil have en positiv beskyttende effekt på naturtypen.

Fredningen af Grærup Langsø, frednings nr.02649.00, omfatter det område hvor vi påtænker at sætte en platform op. Pga. platformens udformning i terrænniveau, så den bliver meget lidt synlig i landskabet, skulle opsætningen af platformen ikke gå imod fredningens formål. Det ligger i Natura 2000 område N84, men berører ikke landskabstyper på udpegningsgrundlaget negativt.

Der ansøges om dispensation for §3 beskyttet naturtype ved Kommunen, og der ansøges om dispensation efter skovloven ved Miljøstyrelsen Syddanmark.

Platformen tænkes udført som en ”plade” i lærkeplanker på robiniestolper, der akkurat dækker toppen og beskytter den mod nedslidning, og adgangen til platformen udføres som en trædestige (robiniestokke lagt i terræn så de fungerer som underlagsstabilisering).

Begrundelsen

En platform vil beskytte klittoppen mod erosion, og i væsentlig grad øge plantagens/klittens rekreative værdi med fokus på stille naturoplevelser. Klittoppe i området bliver i dag meget brugt som udkigspunkter, det har den effekt at vegetationen slides af og at toppene efterfølgende risikerer at blive blæst hule af vinden.

Med styringen af overfladeplatformen vil færdslen i området i væsentlig grad kanaliseres udenom den øvrige klit.

En platform vil øge den generelle oplevelsesværdi i Kærgård Plantage. Og en platform vil øge opholds- og udsigtskvaliteten og oplevelses af Langesø og klitlandskabet (Storfilsøs sydlige udstrækning) i Kærgård plantage, samt give en spektakulær udsigt til krondyrene med den tidligere kystlinje i baggrunden. Specielt i sin helhed vil oplevelsesværdien forhøjes for både lokale borgere og for gæster i området.

Naturstyrelsen Blåvandshuk har oplyst i en mail, modtaget den 5. marts 2019, at

”....

Platformen tænkes anlagt umiddelbart over jordniveau som en overfladebeskyttelse. Platformen er naturlig trekantet som formen på toppen af højen. Mod vest er der en naturlig stigning i terrænet. Derfor hæves platformen tilsvarende i et trind så der dannes en ”bænk”.

Der hvor stierne på højen mødes bliver der en naturlig forøgelse af slidet når personer træde op på eller ned fra platformen, derfor tænkes lagt 4-5 kvartpæle af robinie i terræn som et slidlag på disse tre udsatte steder...”

Fredningsnævnets behandling af sagen:

Fredningsnævnet har ved breve af 8. marts 2019 anmodet Naturstyrelsen, Varde kommune, Danmarks Naturfredningsforening, Danmarks Naturfredningsforenings Lokalkomite, Friluftsrådet og Dansk Ornitologisk Forening om en udtalelse om projektet med høringsfrist den 25. marts 2019.

Der er ikke ved høringsfristens udløb rejst indsigelser mod projektet.

Fredningsnævnets afgørelse:

Ifølge naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, kan Fredningsnævnet dispensere fra bestemmelserne i en fredning, når det ansøgte ikke er i strid med fredningens formål.

Grærup Langsø og arealerne omkring langsøen ligger i Natura 2000-område 84, Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Fiilsø og Kærgård Klitplantage, Habitatområde 73 Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Fiilsø og Kærgård Klitplantage, Fuglebeskyttelsesområde F 50 Kallesmærsk Hede og Grærup Langsø og Ramsarområde R 1 Fiilsø.

Fredningsnævnet skal derfor tillige tage stilling til, om projektet indebærer forringelse af de naturtyper og levestederne for de arter eller betydelige forstyrrelser for de arter, som området er udpeget for, jf. naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2 til 4.

Det er formålet med fredningen af Grærup Langsø og arealerne heromkring at bevare arealerne i tilstanden, da fredningen blev gennemført. Overfredningsnævnet har derfor fastsat restriktive bestemmelser for områdets anvendelse.

Det fremgår af ansøgningen, at klittoppene i området omkring Grærup Langsø bliver brugt som udikspunkter, og at besøgende slider på vegetationen, så klittoppene efterfølgende risikerer at blive blæst hule af vinden.

Det er derfor ifølge ansøgningen formålet med projektet at beskytte klittoppene mod den menneskeskabte erosion og samtidig at øge plantagens og områdets rekreative værdi og fokusere på offentlighedens muligheder for naturoplevelser i klitlandskabet. Med styringen af færdslen til udsigtsplatformen vil færdslen i området i væsentlig grad kanaliseres udenom de øvrige klitformationer.

Som følger heraf, og da der fra udsigtsplatformen vil være en spektakulær udsigt til krondyrene med den tidligere kystlinje i baggrunden vurderer fredningsnævnet, at det ikke strider mod formålet med fredningen at meddele dispensation til etableringen af udsigtsplatformen og trædestigen.

Fredningsnævnet vurderer, at den regulering af færdslen i området, som etableringen af udsigtsplatformen vil medføre, vil reducere trykket på de arter og naturtyper, som indgår i udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området.

Fredningsnævnet meddeler herefter i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, og stk. 2, Naturstyrelsen dispensation til at gennemføre projektet på vilkår, der er anført under afsnittet ”Vilkår for dispensationen”.

Klagevejledning ved afgørelse om dispensation:

Der kan klages over denne afgørelse til Miljø- og Fødevareklagenævnet. Klagefristen udløber 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt. Er afgørelsen offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen. Klagen skal ifølge lov om naturbeskyttelse § 87 afgives via Miljø- og Fødevareklagenævnets digitale selvbetjening, jf. vejledning på klagenævnets hjemmeside www.naevneshus.dk. Klagefristen udløber ved midnat på dagen for klagefristens udløb. Hvis klagefristen udløber på en lørdag eller en helligdag, forlænges fristen til den følgende hverdag.

Klageberettigede er, jf. naturbeskyttelseslovens § 86:

- Adressaten for afgørelsen,

- ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,
- offentlige myndigheder,
- en berørt nationalparkfond,
- lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen,
- landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, og
- landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige, rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Det er en betingelse for Miljø- og Fødevareklagenævnets behandling af en klage, at den, der klager indbetaler et gebyr på 900 kr. for privatpersoner og 1.800 kr. for virksomheder og organisationer (2016-niveau). Klagegebyret reguleres den 1. januar hvert år efter den af Finansministeriet fastsatte sats for det generelle pris- og lønindeks som løbende offentliggjort i forslag til finanslov med virkning for klager, der modtages i nævnet fra og med den 1. februar 2017. Nævnet offentliggør størrelsen af klagegebyret på sin hjemmeside www.naevneneshus.dk.

Gebyret opkræves i forbindelse med klagens oprettelse i Miljø- og Fødevareklagenævnets digitale selvbetjening. Klagen behandles først, når gebyret er betalt. Vejledning om gebyrbetalingen kan ligeledes findes på Miljø- og Fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk.

Gebyret tilbagebetales, hvis

- 1) klagesagen fører til, at den påklagede afgørelse ændres eller ophæves,
- 2) klageren får helt eller delvis medhold i klagen, eller
- 3) klagen afvises som følge af overskredet klagefrist, manglende klageberettigelse eller fordi klagen ikke er omfattet af Miljø- og Fødevareklagenævnets kompetence.

Det bemærkes, at hvis den eneste ændring af den påklagede afgørelse er forlængelse af frist for efterkommelse af afgørelse som følge af den tid, der er medgået til at behandle sagen i klagenævnet, tilbagebetales gebyret dog ikke.

Miljø- og Fødevareklagenævnet kan også beslutte at tilbagebetale klagegebyret, hvis

- 1) der er indledt forhandlinger med afgørelsens adressat og/eller førsteinstansen om projektilpasninger, og disse forhandlinger fører til, at klager trækker sin klage tilbage, eller
- 2) klager i øvrigt trækker sin klage tilbage, før Miljø- og Fødevareklagenævnet har truffet afgørelse i sagen.

Gebyret tilbagebetales dog ikke, hvis nævnet vurderer, at der er forhold, der taler imod at tilbagebetale gebyret, f.eks. hvis klagen trækkes tilbage meget sent, herunder efter at klager har haft et afgørelsesudkast i partshøring.

En tilladelse må i henhold til naturbeskyttelseslovens § 87, stk. 3, ikke udnyttes før klagefristen er udløbet, eller behandling af en eventuel klage måtte være afsluttet.

Det følger endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, jf. § 66, stk. 2, at en tilladelse bortfalder, hvis den ikke udnyttes inden 3 år efter, at den er givet.

Fredningsnævnet for Sydjylland, nordlig del
Kolding, den 13. august 2019

Vagn Kastbjerg
formand